

PHÒNG VẤN SÂU

Người phỏng vấn: TS.Lưu Bích Ngọc

Người trả lời: Nguyễn Xuân Trung

Địa điểm: Thôn 5, Yên Hồ, Đức Thọ, Hà Tĩnh

NỘI DUNG

H: Bữa nay thì cháu không làm giống Hà Thành, bữa nay cháu hỏi những kinh nghiệm của bác, có những thứ cháu ghi lại được, có những thứ nghe xong ghi không kịp nên cháu xin cháu ghi vào đây. Hôm bữa Hà Thành về thì có cái phiếu bác viết giúp?

Đ: Các cô cứ làm thoải mái, vô tư, có gì phản ánh thực chất. Ở đây rất là muốn phản ánh thực chất ạ?

H: Bác Trung ơi lúc trước đây bác chỉ ở địa phương và làm nông nghiệp thôi hay là bác có làm những cái ngành nghề nào khác không ạ, hay có đi đâu, có làm gì không ạ?

Đ: Bác thì nói chung sinh ra cũng ở cái đất này. Từ nhỏ, từ thuở chăn trâu đến lớn lên là 20 tuổi là bác đi công nhân. Công nhân lâm trường Phú Quang, khi lên rừng núi trùng trùng điệp điệp đó là nơi làm việc của bác rất, đó là thời gian năm 64, 65 mới bắt đầu bác đi là lên lâm trường Phú Quang. Làm việc được 1 năm họ cho bác đi học ngành Y, sau đó về phụ vụ tại trạm xá lâm trường Phú Quang

H: Thế bác phục vụ ở lâm trường Phú quang được bao nhiêu năm ạ?

Đ: Được là 30 năm 7 tháng

H: Vâng, thế thì bao giờ bác quay lại địa phương ạ?

Đ: Về địa phương năm 1990

H: Vâng, bắt đầu từ năm 90 bác quay về thì bác có tham gia sản xuất gì nữa không?

Đ: Bắt đầu coi như chuyên sản xuất, về liền là bác mua luôn một con trâu ở trên ấy đòi về đây và sản xuất đến một rưỡi dòng tẻ, một rưỡi dòng một mùa như vậy là thu hoạch trên 35 tạ lúa. Thời kỳ bác về, cái thời kỳ đầu tiên bác đi lâm trường vợ con ở nhà chuyên đi vay gạo ăn, thiếu mà. Cho nên về là bác sẽ đào ao cá này, rồi chăn nuôi gà vịt. Nói tóm lại là làm không, làm kinh tế là lúa thừa ăn, thực phẩm đầy đủ, dồi dào, đến nay vẫn đang làm là, chỉ có mùa này bà có đau có giảm đi một sào chín cũng đang làm 5 sào ruộng. 5 sào ruộng, 3 cái vườn

H: 3 vườn là vườn quanh nhà mình ở đây không ạ?

Đ: Con nhà mình cũng ở trong thôn này thôn, một thặng ở dưới 03p 06 nhưng mà nhiều khi cũng là làm hết ở đây rồi lại đi làm cho nó.

H: Vâng, thường thì làm vườn thì bác trồng cây gì và chăn nuôi thì nuôi con gì ạ?

Đ: bác trồng là nói thật với con, con thấy đây tức là bác làm xung quanh 4 phía là bác sẽ trồng chuối, còn chính giữa là bác sản xuất ngô này, đậu này chuyên canh rứa. Thu hoạch

lúa này rồi lại thu hoạch cái lúa khác, nhưng mà đáng lẽ như mà như bữa này mọi năm ngô bác như bữa nay là chuẩn bị luộc ăn được rồi đấy. Nhưng mà cái năm nay bão, mưa liên tiếp là không có thể làm được. Có lẽ cả cái Yên Hồ đây cũng không ai làm được là vì do cái thiên nhiên năm ni nó khác nghiệt

H: Mọi năm nó không như thế à bác?

Đ: Mọi năm nó có nhưng mà nó đang ngớt một thời gian, có khi khoảng chừng nửa tháng nó không mưa., thì như vậy là mình có thể làm được. năm ni là nó mưa liên tục, mưa bão liên tục, cơn bão này tiếp cơn bão khác coi như vậy là không thể sản xuất được

H: à thế ạ? Như vậy năm nay theo cháu hiểu là thời tiết biến đổi lạ hơn so với năm bình thường?

Đ: Lạ hơn. Nói thật với con là nhà bác hú vía khi dự báo là cơn bão 14 này, bác nghĩ là nếu vào đây thì có lẽ cũng ép ép Philippin. Thấy cái đường đi từ ở chỗ á là từ mục Nam quan đến mũi Cà Mau nhưng mà sau thì nó đi lệch tý chứ không có thì..

H; Bác được có mấy người con ạ?

Đ: ba

H: chắc là các anh chị ra ở riêng hết cả rồi ạ?

Đ: Ừ

H: có anh chị nào đi ra ngoài xã không hay là tất cả là ở trong xã hả bác?

Đ: Có một đứa đầu là ở dưới thị xã

H: thị xã Hồng Lĩnh, còn 2 anh chị ở trên này?

Đ: Vâng, hai anh chị ở trong thôn.

H: Như vậy là năm nay mưa nắng, bão thất thường hơn năm ngoái, hơn mấy năm vừa qua, thế thì so với cái thời tiết từ những năm 90 ấy ạ, bác bắt đầu về đây để sản xuất và so với thời tiết những năm 2005 trở lại đây thì bác thấy mức độ biến đổi của nó như thế nào ạ? Nó có sự khác biệt nào giữa hai cái thời kỳ đấy không ạ?

Đ: Nói tóm lại cái thời kỳ càng sau này á, tức là nó có những cái biến đổi về cái thứ nhất mà nói là cái lụt bão cũng không theo quy luật, đó là 1. Thứ hai nữa, đặc biệt là bác thấy ghê gớm nhất là các cái lốc, lốc xoáy. Ừ, lốc xoáy vì ở đây á từ cái năm trước đây thời gian 90 trở về trước rồi là ở đây không có cái hiện tượng lốc dính cả cái mây tối tới đây, giờ lên nó bay, đặt xuống mà thấy như năm nay như vậy bác thấy là có hai, ba lần, có khi tự nhiên thấy còn sáng trong quá trình một tiếng đồng hồ nó ập tối đen một tý bắt đầu gió nó sẽ hút. Nó đi rất nhanh chỉ trong khoảng chừng độ nó đi lướt qua có phút thôi chứ không phải đến lâu đâu

H: Thế ạ, thế hiện tượng đấy có gây thiệt hại gì cho sản xuất hay cho nhà cửa của bà con ở đây không ạ?

Đ: Ở đây nói tóm lại là nó qua đây cũng thiệt hại, vô cùng thiệt hại. Đây, có cái nhà của em tôi cách cái nhà này, mà có cái mái tôn to hơn cả cái mái tôn của tôi thế này nó dính toàn bộ sang nhà bên này, nó đập lên á. Đấy, chứng minh nó thấy sửa mấy hàng chục triệu đồng, là phải thuê người dỡ ra. Rồi nhà con tôi ở phía ngoài này là ngói blu nó hụp đi, nó bốc. Cái lốc ni cũng cái lốc đi vô cũng rất thiệt hại, cây cối chi là hấn cũng cuốn cho que gãy hết

H: Như năm nay có 2, 3 lốc thì cụ thể vườn của bác, bác có mất lần nào không? Bác có bị thiệt hại về hoa màu, về cây trồng không ạ?

Đ: Nói chung là nó đi nhanh và nó đi không đúng luồng nhưng mà cũng sát ven, chuối khi hấn đi qua chuối chiếc là cũng đổ lăn xả ra thôi.. Chứ mà ni nó đi đúng luồng thì mái tôn nó cũng bốc đi

H: Như vậy thì trong những thời gian gần đây đây đây ạ thì gia đình nhà ta bác có sản xuất mưa lũ 3 năm lại đây. Mỗi lần mưa lũ to đây bác thì cái thiệt hại của mưa, lũ bão gây cho nhà mình những cái gì, bác có thể kể lại cho cháu nghe được không ạ?

Đ: Là cái, nói chung là ở đây cũng mới có là những năm 1995, à 90 phải hè và có cái năm 2000 lịch sử đó, năm nước vô nhà, ở đúng

H: Năm nước vô nhà là năm nào ạ?

Đ: Năm 2010, nói chung là như nhà bác ở đây là cũng ngập lụt cái giồng này đây đây

H: Thế ạ?

Đ: Ngập lụt toàn bộ khu vực này

H: Nhà cửa nhà mình đồ đạc lúc đấy có bị hỏng hóc gì không ạ?

Đ: Có chứ con, lúa bị ướt này, rồi với ở chỗ nó nó lên nhanh, coi như là lúa dính không kịp là bị ướt vì cái lượng lúa cũng nhiều, con coi có nhà là toàn phải đến 2, 3 tấn lúa. Nhà mà nước chủ quan, cũng chủ quan không lường được cái nước nó sẽ lên nhanh như thế

H: Thế là sau trận lụt năm 2010, thế nhà bác bị mất những cái gì không, hỏng những cái tài sản gì không?

Đ: hỏng tài sản chủ yếu là lúa

H: Chủ yếu là lúa thôi, chứ còn bàn ghế, tủ các thứ có bị hỏng không?

Đ: Bị ướt chứ không bị hỏng, bị cái ấy bị ướt sau mình chùi đi thôi

H: Vâng, thế còn cây cối, hoa màu mình bị mất những cái gì ạ?

Đ: Nói chung cây cối là hoa màu sản xuất là mất trắng, cải cũng chi là cho đi tất hết. Cá nói thật chứ rỏ vô cùng tận

H: Tại vì nó cứ bị phá ra xong đi từ ao?

Đ: Ao nó tràn ra, cá nó đi lội cái bậc đằng trước đó cả, ở nhà là chất thành đống, vì các cái ao hồ nó bị ra cả. Có những gia đình giờ họ không được họ muối, muối làm nước mắm

H: à, nghĩa là họ muối lấy?

Đ: Cái cá ươn

H: Thế thì lúa, còn hoa màu thì mất hết, giồng ghé tủ bàn là chỉ ướt thôi, thế nhưng chăn nuôi thì lợn gà năm đây mình bị thiệt hại bao nhiêu ạ?

Đ: Nói chung ở đây lợn gà chưa bị thiệt hại chi đâu, là vì cái vùng này chủ yếu là cái vùng trong đê, nước đọng rồi nước noc chảy không kịp, nước nó đọng lại chứ

H: Nhưng mà cá nhân nhà bác cơ, cá nhân trong gia đình nhà ta cơ thì năm đấy nhà bác mất cái gì?

Đ: Không, chỉ có gà, gà thì nó đi không về được, nó chết đi thì cũng là chuyện nhỏ thôi. Trâu bò thì ở đây phải có năm phải đưa xuống dưới Hồng Lĩnh nữa tề. Sơ tán, bây giờ thì có con đường đê đây rồi. Có đường đê thì cho ra đê đứng

H: thông thường bà con ở đây đấy ạ, như bác làm lúa và chăn nuôi thì cũng phải biết thời tiết nó sẽ biến đổi như thế nào, thì những cái kênh dự báo thời tiết nào giúp bác có thể đoán trước được những cái hiện tượng thời tiết, những cái thiên tai nó có thể đến với mình?

Đ: Rất khó con ạ. Cái đó thì nói thật với con là theo bây giờ là cái lịch thời vụ

H: Dựa vào những cái thông tin nào?

Đ: Thông tin là ở đây là như bác đây cái thứ nhất là ti vi là một, đài là hai, đài đặc biệt là bác hay dùng đài và dù bác phải có 2 cái đài một cái đài dùng điện, một cái đài dùng pin. Đặc biệt là những thời gian mà bão lụt mà đều chi là phải dùng đài pin mới được chứ mất điện cái là mình không biết được. Đặc biệt là thấy cái vấn đề rất tốt là các cái dự báo thời tiết bây giờ là phải nói là tương đối chính xác, là bác cảm nhận được cái chỗ đó, từ cái chỗ đó mà nghĩ là làm cho dân cũng giảm bớt được đi sự á thiệt hại, đó là theo như thực tế ở đây thì bác thấy như thế, ví dụ như là có những cái nó đưa lại những vấn đề rất hữu hiệu, ví dụ như là có thể dự báo thời tiết ngay, bữa nay có thể có mưa mà làm nhà nông có khi đi gặt ngoài không biết để có cái sự chuẩn bị về bố trí người ra để xúc lúa chứ không là cũng ướt hết. Đây là nó về là cái thông tin báo về thời tiết năm nay thì thời gian gần đây bác một vấn đề là so với trước đây phải nói là đổi mới nhiều

H: Vâng, đấy là thời gian gần đây, bên cạnh cái kênh dự báo thời tiết của ti vi cũng đến trước được 1, 2 ngày thôi đúng không ạ? Thế còn cái kinh nghiệm dân gian, kinh nghiệm trong cuộc sống để mà khi bác cấy trồng, bác làm màu ấy thì những cái kinh nghiệm nào giúp bác biết trước được năm nay trời nắng hoặc năm nay trời mưa hoặc năm nay trời bão lũ, bác có kinh nghiệm nào không ạ?

Đ: Cái đó thì như kinh nghiệm của bác rồi là cấy đất rất là bình thường đá nhưng mà bác có thể xem vừa nãy cũng được, bữa nay nó cũng đều rồi. Mọi hôm cũng có một cô đến đây bác sẽ ra ngoài, bác sẽ bút cho 3, 4 cái lá cỏ tự nhiên này thôi. 3, 4 cái lá cỏ nhưng mà nó sẽ biểu hiện trong cái lá cỏ đó là ví dụ 2 ngắn hay là 3 ngắn thì như vậy là kinh nghiệm của nhà bác thấy rằng là những cây đó cũng có những cái mà nó cũng là thiên nhiên nhưng mà nó cũng thực tế. Nó cũng cho mình cảnh báo để mình biết như vậy là năm nay là có những vấn đề như vậy để mình á sản xuất, ví dụ như bác đáng lẽ như mọi năm cái này bác làm rồi nhưng mà năm nay ngô bác chia có thể nó không đưa lại cái hiệu quả là vì có những cái đợt mưa lụt tiếp nữa, mình làm không đưa lại cái hiệu quả nữa cho nên là không làm, thì như thế là kinh nghiệm dân gian là có những vấn đề như thế. Còn đối với những người làm chài lưới thì họ nhìn vô con cá là họ cũng có thể biết được, rồi ở đây ví dụ như là những cái cây, ở đây gọi là cây chuối nước hoặc là cái cây ngải tướng quân á. Đấy, những cái cây đấy trở là sau đó một vài ngày á là sẽ có mưa, thời tiết là mưa hay là ập xuất hay bão. Đó là những kinh nghiệm mà dân gian nhìn vào cây thực vật là thấy có những vấn đề như thế thôi

H: Vâng, như vậy là cây cỏ mà bác nói đến đấy ạ, cây cỏ ba ngắn là cây cỏ tự nhiên hay là cây cỏ loại gì ạ?

Đ: Không, là loại có có gân, có rơm, cỏ chân vịt. hai cái loại đó là nó biểu hiện là

H: Thì ba ngón là thế nào mà hai ngón là thế nào hả bác?

Đ: Nếu có 3 ngón mà ngón sâu thì lạt là to, tức là gần trong cái cội á thì như vậy là lạt sớm còn ngoài chót, đem ra ngoài chót thì đó là nhìn trong cái lá cò. cái đó, tý nữa thì bác bứt cho một cái lá có thể trong cái năm nay hẳn vẫn đang giữ được cái đó. Cái đấy là thực tế là, cái thiên nhiên là nó có cái thế

H: Bác vừa kể là cây cỏ gừng, cây cỏ chân vịt, ngoài ra còn có mấy loại cây là cây gì nữa ạ. Bác vừa nó có cây hồ gì đấy?

Đ: Cây gọi là cây chuối nước

H: cây chuối nước là nó biểu hiện như thế nào mà bác biết là mưa lạt ạ?

Đ: Nó trổ hoa trắng, nó có cái bắp nó trổ lên cái hoa trắng

H: Trổ hoa trắng thì mưa hay là như thế nào ạ?

Đ: mưa.

H: Thì sau đó thì sẽ mưa, nhưng mà cái cây này nó có mùa hay có vụ nào nó trổ không hay là cứ trổ là mưa ạ?

Đ: Không, nó chỉ đến khi nào mùa mưa bão, những cái lúc đó thì nó mới trổ chứ không phải là nắng nó cũng trổ, thường thường là sống ở dưới nước. Rồi là riêng điều đó cũng đang có cái loại cỏ ta kêu là cây cỏ chĩnh đấy mà nó trắng. Cảnh báo là nếu sắp mưa bão là nó trắng hạt á

H: Cây cỏ đó gọi là gì ạ?

Đ: Cỏ chĩnh, nó trắng tinh vạt từng vùng đây này, như kiểu là anh tóc bạc

H: Trắng từng vạt lúc đấy là mưa hay là nắng ạ?

Đ: Mưa, gọi là mưa bão đấy. Thường là cái biểu hiện đấy ít xuất hiện, cái cây thực vật đấy nó xuất hiện hiện tượng đó

H: Cháu muốn nghe càng nhiều cái kinh nghiệm này càng tốt nên là bác xem là có những cái kinh nghiệm nào?

Đ: Đặc biệt và hữu hiệu nhất là cây ngải tướng quân đấy nọ

H: Vâng, cây ngải tướng quân?

Đ: không, cây nư là cây chuối nước là cây nhỏ. Nhưng cây ngải tướng quân là to, lá hẳn to, bông hẳn to chứ

H: Vâng, cây to hơn, ý bác Trung là cây to hơn cây chuối nước?

Đ: Cây to hơn là cái cây đấy là sẽ có mưa bão là lớn đó nọ, chứ còn những cây chuối nhỏ á nó lỏ nó biểu hiện là cái mưa chắc chắn nọ. Chứ đây là không có cái hiện tượng bão mà tổ lớn mô nọ, đó là như bác bác thấy là cây ngải tướng quân to mà thường họ trồng làm cảnh á

H: Đấy là cây cỏ thế còn động vật ấy ạ, có những biểu hiện nào của các con động vật mà bác thấy rằng nó có thể giúp bác nói cho các bác biết là có những cái mưa bão, hoặc là

thậm chí là hạn hán là ở trong vùng quê mình là để mình dựa vào đất mình có thể biết trước một chút?

Đ: cái đó cũng có nhưng mà thế này con này biểu hiện là ở chỗ nó không phải là 100%, nhưng mà biểu hiện những con vật có một sức đề kháng kém thì mình lại có. Ví dụ những con mà có hiện tượng á, tức là nó còn mang bệnh trong cơ thể á thì như vậy có thể là ví dụ như có đợt có gió mùa sắp tới chẳng hạn, thì như vậy nó sẽ là nó rụng một nửa lông. Như bác theo dõi là lông nó rụng đứng lên. Rồi là như vậy nắng cũng thế, nắng mà nắng cả ngày nhưng bắt đầu về chiều thì như vậy nó cũng có cái hiện tượng là lông nó rụng lên. Bác theo dõi những cái hiện tượng thiên nhiên là một bên nắng, mà một bên thì mưa. Đặc biệt như cái mùa hanh hanh heo, như là bác ra ngoài bầy, con nào mà ủ bệnh rồi là bác biết liền. Tức là có nghĩa độ mưa rét là hẳn rụng cái lông hẳn lên

Xin lỗi cô trao đổi với anh tỳ, kinh nghiệm dân gian tức là con mối, con kiến, con chuồn chuồn bay thấp, bay cao....

H: Không cháu muốn nghe tất cả, ví dụ như bác bảo mình xem con gà vịt chẳng hạn. Tự nhiên là cái lông nó rụng lên mà bác thấy khi chiều về đất thì chứng tỏ rất có thể là có không khí lạnh về, thì lúc đấy bác có vận dụng đưa nó đi tránh rét hoặc là che chắn chuồng gì không?

Đ: Có chứ, nếu như mà thuộc về bác thì trước tiên bác phát hiện ra cái bệnh của nó phải chữa cái đã. Chữa cho nó là một, cái thứ hai nữa tức là mình phải có biện pháp tức là phải cho nó ăn bằng ấm hơn này, che chuồng trại cho hẳn tốt hơn vào mùa đông

H: Giống như bác nói nó bị lạnh, bị bệnh, bị cảm lạnh đấy ạ?

Đ: Kiểu mà cơ thể đề kháng kém mà người ta ví dụ như thế này mà người ta đó là thuộc về cái phản ứng của thiên nhiên

H: Ví dụ như cháu ngày mai mà đổi trời hôm nay cháu sẽ bị đau đầu thì cháu biết. Vâng, cháu biết thế nào ngày mai sẽ có đợt trở trời?

Đ: Đó là ví dụ như mưa nắng thì nói như chú Diệu nói đó là ví dụ như con mối nó tự nhiên mà nó bay lên ở trong hang nó bay lên hoặc là con kiến, ví dụ như mùa mưa bị mà có bão lớn tự nhiên kiến nó cứ leo lên trên cao, trên nóc nhà hẳn ở, ví dụ như con chuồn chuồn, người ta có câu là :chuồn chuồn bay thấp thì mưa, bay cao thì nắng, bay vừa thì râm. Tức là người ta lấy các con côn trùng tự nhiên để mà, qua những cái kinh nghiệm. Trước đây chưa có cái cảnh báo thời tiết thì người ta cũng nhìn vào những cái đó để người ta phán đoán

H: Ví dụ như những cái câu đại khái như chuồn chuồn bay cao thì nắng, bay vừa thì râm. Rồi bác lại có cái câu hò vè, câu dân gian nào khác mà cũng nói lên sự thay đổi của thời tiết qua những hiện tượng của con vật nó thay đổi hoặc là có cái dấu hiệu nào để báo?

Đ: Cái đấy thì bác cũng đều, bác cũng thế nêu thế, có thời gian thì mình có thể biết được cái kinh nghiệm đó vì ở chỗ bây giờ là bác chưa có thể làm cái thơ đó

H: Thế hôm nào bác sưu tầm hộ cháu nhé?

Đ: Vâng

H: Bác ơi thế thì những cái kiến thức như thế này, những cái kinh nghiệm của bà con, của bác như thế này thì có bao giờ ghi chép lại ở đâu đó hoặc là bác nhìn thấy nó được ghi chép hoặc là bác đọc được nó ở đâu?

Đ: Không, cái này thì nói thật với con là cái kinh nghiệm trong cuộc sống, trong thực tế. Ví dụ bác cũng không phải chuyên để nghiên cứu những cái chuyện này, chỉ qua các cuộc sống, qua cái thực tế như vậy thấy như thế nói như thế thôi không phải là mình đi sâu vào nghiên cứu những cái vấn đề này. Chứ còn nếu đi sâu vào nghiên cứu á thì bác có thể là tìm tòi hoặc là có thể viết một cách đầy đủ nó logic hơn

H: Thế như vậy là đời ông, đời cha cứ truyền lại cho các bác thì bằng truyền miệng hết?

Đ: Vâng

H: Chứ không có sách vở gì cả?

Đ: Không, ở đây chỉ có sách. Bây giờ nói thật cho con là chỉ có khoa học rồi cảnh báo thì đều như thế chứ còn là làm theo kinh nghiệm là của nhà nông theo cái kiểu trước đây có thể là các ông nhìn vào những cái ngày đầu năm, nhìn vào trời tối sáng để mà phán đoán như vậy là cái mùa màng năm này làm ăn thuận lợi hay là khó khăn. Tức là nhìn vào thiên văn, đây là như thế, có những cái kinh nghiệm dân gian như thế thôi chứ không phải chỗ biết trong những cái vấn đề á. Đây những cái kinh nghiệm như thế

H: Khi mà bác quay trở về đây mà canh tác ấy ạ, cấy trồng và chăn nuôi thì những cái phương thức canh tác, phương thức chăn nuôi là bác học ở đâu?

Đ: Nói chung là ở đây nói thật với con là những cái kinh nghiệm trước đây thì nói thật mà nói thì kinh nghiệm thì chỉ có cái là, người ta nói ở chỗ là cày sâu, bừa kỹ. Là cha ông mình trước đây thì chỉ dùng phương pháp là cày sâu, bừa kỹ, tức là làm ải đất, thau đất để á tăng cái là cây tốt hơn. Còn bây giờ có rất là nhiều lớp về đây tập huấn về cái kỹ thuật trồng trọt rồi chống cả các cái dịch hại. Tức là để làm cho năng suất của cây lúa nó cái hiệu quả cao hơn thì như thế nói chung là xã và HTX có những cái tổ chức tập huấn về trồng trọt, chăn nuôi. Nói chung là cũng 1 năm như thế cũng vài ba lần như vậy có các nhà khoa học về đây tập huấn cho bà con nông dân.

H: Thế thì lần nào, năm nào tỉnh, huyện cũng tập huấn, lần nào bác cũng được tham dự ạ hay là?

Đ: Không, cái đó thì không phải là khi nào cũng được tham dự, cái đó ví dụ như là một cái đợt như thế phân bổ ra như vậy là cứ mỗi xã, mỗi thôn như thế, mỗi HTX thì được bao nhiêu người chi đó. Thôn sẽ cắt cử những cái người nào mà có thể trong gia đình đang sản xuất, làm nhiều ruộng hơn, trẻ hơn, tiếp xúc để tiếp nhận cái khoa học nhạy bén hơn thì có thể như vậy thôn cho đi trước. Như vậy nếu có nữa thì sau đó cứ tiếp tục cũng có thể là đủ thời gian, đủ con người họ cho đi một lần là được, vì là quá đông mà khi đi đó thì nói chung các nhà tài trợ đấy cũng có ít nhiều chi là bồi dưỡng cho chị em đi tập huấn đó, ít chút bạc gì đó, nói thật với con thế.

H: Những cái kinh nghiệm đó là do mình, bác tự nghe thấy thôi, tự học thôi. Những cái kinh nghiệm bác có truyền lại cho các con, các cháu của mình không, và cách thức bác nói lại với các anh, các chị về những kinh nghiệm này bác nói theo cách nào?

Đ: Nói tóm lại các con, các cháu thì cũng vẫn cứ đi làm, thời tiết trước đây nó như thế, bây giờ nói thật với con là chỉ nói trong vấn đề khoa học kỹ thuật là then chốt thôi. Tức là những cái vấn đề mà mình đã tiếp thu được cái kiến thức mà người ta truyền đạt lại cho và phổ biến cho con cháu. Cho nên là những kinh nghiệm mà xưa đến chừ nhiều khi nói con cháu cũng không để ý đến nữa. Nó không để ý đến vì là đài báo với là nói chung là như thế lâu rồi nên là hẳn không quan tâm đến chuyện đấy là phải nhìn vào bắt đầu năm nhìn vào trời đất

để nhìn vào thiên văn. Nói chung lớp trẻ bây giờ họ không quan tâm đến chuyện nớ mô con ạ

H: Đó là một số các dấu hiệu để liên quan đến việc dự báo là có bão về, có lũ về. Còn trời nắng hạn, trời nắng to thì có kinh nghiệm nào mà người dân bác có nghe được từ thời ông cha đã nói những câu gì đó để cho thể hiện là năm nay có nắng to, năm nay có hạn lớn hay không?

Đ: Ở đây nói thật với con là chỉ có nhìn cái rắng con ạ. Đây nhìn cái rắng, ví dụ như bác thấy nhiều người á người ta có cái câu là “rắng vàng thì gió, rắng đỏ thì mưa”. Khi mà thấy bắt đầu buổi sáng trời lên mà thấy những cái rắng nó mà về mùa bão lụt tháng 7, tháng 8 mà thấy rắng đông mà thấy những cái rắng ấy sớm mai nó xuất hiện thì một cách rất nhanh, như vậy là sau đó vài ngày là sẽ có mưa và bão gió. Đó là những kinh nghiệm là như thế, còn về mùa nắng thì nói thật với con cũng nhìn vào phía tây này con này, phía Lào này thấy chớp, đêm mà thấy chớp liên tục thì nói thật với con là cảnh báo sẽ là gió Lào nắng là dữ dội đấy con ạ. Nó chỉ có như vậy là mưa về phía đông mà nắng thì phía tây. Nắng thì ở bên Lào, chớp nhiều là như vậy là gió Lào nắng sẽ khốc liệt

H: Nhìn quãng đấy là quãng gì ạ?

Đ: Quãng trắng, à Trăng quãng thì hạn, trăng tán thì mưa, nhìn cái trăng thì cũng có

H: Ngoài ra có những cái kinh nghiệm khác. Bác có nghe thấy không ạ các cây tre, cây trúc, hay là cái cây gì đó mà nó cũng có những biểu hiện giúp cho người dân có nhận biết được hoặc gia đình bác có thể biết được năm có lũ, năm nay có bão?

Đ: À, cây tre thì cũng thế thôi, nhưng mà có lẽ cũng đúng đấy. Năm nào mà cây tre nó mọc thẳng thì năm đó báo hiệu lũ lụt, cái bão á là ít, còn cây tre đang mọc ở ngoài xa mà nó lại chui vào bụi rậm á thì như vậy cũng cảnh báo là có thể năm nay gió bão sớm và lớn

H: Như vậy là theo cháu hiểu, các cái kinh nghiệm đấy bà con chỉ truyền miệng cho nhau thôi thì thường được nói những khi nào ạ? Khi nào thì nói những chuyện như thế?

Đ: Chỉ có khi nào ví dụ như là ngồi uống nước với nhau bắt đầu đến mùa bão lụt á thì lúc đó nói chung nhau, à năm nay có lẽ là lụt bão to chứ, là mặng ở trong bụi nhiều như rứa, coi như chỉ cần nói như thế

H: Thực ra thì cái mức độ phổ biến của cái kinh nghiệm này á, thì cháu không biết là dạo này nhiều người trong hội cao tuổi, nhiều bà con có áp dụng nhiều cho sản xuất thâm canh của gia đình nhà họ không ạ?

Đ: Nói tóm lại là những cái kinh nghiệm đó là kinh nghiệm để biết. Nói như bác lúc đầu á, bây giờ nói thật với con là không có thể theo, bây giờ là không thể theo kịp ý muốn theo cái kiểu như trước đây nữa. Bây giờ là đi vào một cái tổ chức, tức là phải chấp hành thời gian trồng tĩa là phải dưới sự chỉ huy của xã, của thôn con ạ, chứ không phải anh muốn làm khi nào thì làm

H: vâng, cụ thể thì thôn, xã hướng dẫn các bác cái gì ạ?

Đ: Nói chung á bây giờ là những cái vấn đề năm nay thời tiết người ta có dự tính nếu như có thể rét đậm, thì như thế người ta báo lùi đi thời gian sản xuất, rét về sớm cây lúa sớm thì sẽ mắc rét như vậy là không có năng suất, người ta sẽ làm chậm đi

H: Bác ơi bên kia không gặp được ạ? 37p54 nghe nhưng không được chuẩn, nghe không minh mẫn. Ngoài cái việc rét đậm, lũ về thì gia đình nhà bác làm cái vụ nó chậm đi theo kinh nghiệm thì có những kinh nghiệm nào bác áp dụng vào công việc trồng trọt trong thời gian gần đây không ạ? Làm phải thay đổi đi trong quá trình canh tác phải thay đổi đi một chút là do kinh nghiệm của bác, bác thấy rằng là thiên tai, bão lũ về như thế nên bác đã thay đổi phương thức canh tác đi, bác có thể cho cháu một vài cái ví dụ được không ạ?

Đ: Thay đổi canh tác nói thật với con là cái thứ nhất mà nói cái canh tác, cái kinh nghiệm để đưa lại cái hiệu quả, năng suất cao mà anh cứ làm theo ví dụ một loại giống là không được, cái năng suất mà nó phải thay đổi đó là thực tế mà nói như thế. Thứ hai nữa là trong sản xuất thì anh phải nắm được quy luật phát triển của cây lúa từng giai đoạn một và biết đặc biệt bón phân để cho cây lúa nó khỏe mà nó kháng chống được bệnh tật thì đó là những kinh nghiệm của bác là làm như thế. Mà đặc biệt muốn có năng suất như vậy là tiền đề là mạ, cây mà mà khỏe là tiền đề cho năng suất, theo như kinh nghiệm của bác cho là như thế. Chứ nếu cây mạ đầu tiên mà mình làm cây mạ không khỏe, cấy ra thì mình phải đầu tư, chăm bón là tốn hơn mà hiệu quả lại kém hơn, đó là kinh nghiệm trong cái sản xuất. Một cái yếu tố cũng có thể ngoài vấn đề ở chỗ là làm đất, như vậy là phải ải nhưng mà có một cái nhược điểm, kinh nghiệm của bác là nhược điểm, nhiều khi nhược điểm đó biết mà không thể khắc phục được làm vì do yếu tố chạy đua là phong trào làm cho kịp, như vậy là dùng máy. Chứ nói thì bác nói có tính chất là phần khoa học nhưng mà làm máy là rất nhanh, làm giảm cường độ lao động nhưng mà nó hạn chế mất năng suất, là vì ở chỗ á nó làm cho đất nó sẽ nhão, sau đó cấy cây lúa xuống, đến khi nước ở chỗ đồng điền không thể bằng phẳng được, do đó nó cạn như vậy là nó sẽ bị bón cục lại. Cho nên là nếu như như cái kinh nghiệm của bác làm trâu cày mà bừa không kỹ lắm thì là cây lúa phát triển tốt, nhưng mà làm máy dễ cấy, nhão nhưng sau cây lúa không năng suất bằng được như bác cày trâu bò.

H: Thế ạ?

Đ: Làm máy toi nhưng không tốt. Đó là như trong kinh nghiệm nông nghiệp của bác là như thế. Nói như thế không phải là bác phần cái khoa học nhưng trong thực tế là làm máy và làm trâu bò cày. Coi như là hai thửa ruộng làm một bên máy, một bên trâu bò thì bên trâu bò cày sẽ năng suất hơn

H: Vâng, thế còn bón phân căn cứ vào những kinh nghiệm nào để bác có thể đưa vào thời điểm bón phân cho lúa cho nó tốt?

Đ: bón phân bây giờ cũng phải biết được chất đất, chứ không phải là ở chỗ nói bón phân là bón phân

H: Chất đất theo kinh nghiệm của bác, bác nhìn như thế nào để mà thấy được chất đất ạ?

Đ: Chất đất đấy gọi là độ phì, ruộng mà ở chỗ nước nó thường xuyên thì độ phì chua nó sẽ là lớn hơn. Như vậy mình phải giảm đạm, mà mình phải bón vôi, tăng vôi để khử chua là như thế. Còn ở cái ruộng mà chai sạn hơn thì mình phải tăng phân chuồng, chứ còn bón thì phải bón phân, muốn tăng năng suất thì phải bón cân đối tức là phân chuồng, đạm rồi thì kali. Muốn có năng suất là phải như kinh nghiệm của bác là phải như thế. Chứ nếu như anh không biết được rồi ruộng đó lại trũng, độ phì cao anh bón cho nhiều đạm thì nó sẽ tốt, rồi lá nhiều. Còn bắt đầu nó sẽ mềm yếu, bệnh nó sẽ nảy sinh như rệp, rầy nâu rồi là các thứ khở vắn này. Do đó cái quan trọng nhất là cái yếu tố phải bón cân đối và phải biết cái chất đất để mà bón

H: Nghĩa là nhìn vào ruộng, nhìn vào bề mặt ruộng thôi là bác có thể biết là bữa nay là bón vôi hay là bữa mai bác phải bón đạm hay là thế nào ạ?

Đ: Cái đó thì con coi không phải nhìn mà phải biết, ruộng mình làm là mình phải biết rồi, cái ruộng này là từng khu vực một rồi là mình biết rồi, như vậy là mình có thể bắt đầu đầu tư, bắt đầu xuống cấy là phải giải quyết những cái vấn đề đó đã rồi thì lúc đó mình mới cấy

H: Chứ còn ví dụ như là ruộng này là cần bón vôi, ruộng này cần bón đạm lúc nào là mình bón cũng được hay là có quy định như thế nào?

Đ: Không,

H: Đấy cháu muốn hỏi quy định khi nào thì bón?

Đ: Quy định, tức là như kinh nghiệm trước tiên là phải lót con ạ, người ta gọi là bón lót là yếu tố quan trọng ạ. Bón lót là xuống cấy anh phải bón lót ạ. Rồi sau đó lúa sinh trưởng được, khoảng chừng là hăm lăm, hai mươi ngày chi đó là mình bắt đầu sẽ bón thúc, gọi là thúc để cho nó đẻ nhánh, đấy là giai đoạn hai. Đến khi giai đoạn ba, tức là bón đồng, lúa đã hình thành đồng mình sẽ bón một đợt nữa để cho cái đồng nó to, nó dài tạo cái năng suất thì chỉ có 3 cái thời gian, chứ không nên bón lai rai, khi cấy thì bón một ít, khi nào cấy thì bón thêm thì làm cho cây lúa nó đẻ lai rai không đưa lại năng suất

H: Nhưng mà ý cháu muốn hỏi là thời tiết nào thì mình cũng bón phân như thế được, cứ chỉ cần tính ngày thôi, sau 20 ngày cấy lúa thì mình bắt đầu mình bón thúc chẳng hạn hay là bác có căn cứ vào thời tiết nào, hiện tượng thời tiết nào để bác bón phân không?

Đ: Cái này cây lúa cũng phụ thuộc vô yếu tố thiên nhiên, do đó ở chỗ nó sinh trưởng hoặc có những cái thời gian ví dụ như thời tiết thuận lợi thì như thế cây lúa phát triển nhanh, đến thời kỳ đó là mình phải bón hoặc là cây lúa chưa ở chỗ là khi hạn hán chưa có nước mà mình thời kỳ đó mình bón là cũng không được, mình phải đợi phải có nước thì lúc đó mới giải quyết được, chứ không phải muốn bón khi nào là được là bón khi đó

H: Thế đợi khi có nước là khi nào ạ?

Đ: Khi nào có nước tức là có máy, dù là người ta có máy người ta điều phối chứ con, có cái đội chuyên nước á, người ta điều phối nước vào á thì như vậy đầy loạt

H: Thế ví dụ mình không có nước, trời mưa có được không?

Đ: Ừ trời mưa thì rất tốt

H: Ý cháu muốn hỏi là thế? Ý cháu muốn hỏi là chưa có nước, bác căn cứ vào trời mưa chẳng hạn thì bác sẽ quyết định ngày mai sẽ đi bón phân đạm ạ?

Đ: Cái yếu tố đó là yếu tố quan trọng vì lợi dụng cái mưa đó vừa mát bón đạm có hiệu quả cao hơn, nó có hai vấn đề như thế. Một là anh phải đợi có nước mới được bón, hai là thời tiết mà mưa thuận lợi, anh sẽ chớp cơ hội đó đến thời kỳ là anh phải bón

H: Những cái kinh nghiệm này là bác học từ đâu ạ?

Đ: Kinh nghiệm này là kinh nghiệm trong thực tế ra, trong làm ruộng chứ

H: Thế ạ?

Đ: Ừ

H: Chứ không phải là học kinh nghiệm từ thế hệ trước truyền lại hoặc là từ khuyến nông ạ? Theo bác thì bác học được cái gì từ ông cha để lại trong cái cách làm canh tác, trong nuôi trồng cây con như vậy? Cái gì là cái kiến thức mới gần đây bác học từ những nơi khác, từ tập huấn khuyến nông, từ đài báo?

Đ: Bác với kinh nghiệm của cha ông, những kinh nghiệm đó thì như bác thấy thì nó cũng rất ít ỏi, nhưng mà học hỏi ở kỹ thuật trồng trọt theo cái khoa học mới này bác cho là vấn đề, theo như bác bác cho là tốt nhất.

H: Tại sao là như vậy ạ? Tại sao bây giờ học kinh nghiệm của cha ông lại ít thôi, học kinh nghiệm khoa học kỹ thuật mới lại là tốt ạ?

Đ: Vì khoa học kỹ thuật người ta cũng đúc rút từ những vấn đề rất thực tế mà người ta tổng kết lại là đều như thế và nó có những cái mới hơn. Ví dụ nếu như theo cha ông như dịch bệnh là có khi như bây giờ nó sẽ mất trắng đấy con ạ. Do đó bây giờ khoa học là ở chỗ họ trước tiên như bác nói là các vấn đề cân đối, thứ hai nữa là ở chỗ những loại có ích thì mình nên bảo vệ nó mà những loại không có lợi thì mình phải bằng hình thức phải dùng thuốc để mà tiêu diệt, ví dụ như cào cào nếu như không có khoa học, không có những cái thuốc ấy thì mình giờ có thể nó phá trong một mùa cào cào nó sẽ ăn hết. Bây giờ có khoa học là một yếu tố, thứ hai nữa là vấn đề, bác cho vấn đề rất hiệu quả là ví dụ như trước đây là một sào ruộng, bác phải kinh nghiệm cha ông trước đây làm cái cào cỏ, cào hết ngày này qua ngày khác làm được sào ruộng là rất vất vả. Nhưng bây giờ chỉ cần là khoảng chừng đó, các thứ là bón được một sào mà cỏ nó cũng không có, đó là những cái lợi ích mang lại cho người nông dân bác thấy nó rất thực tế

H: Như vậy nếu mà nói kinh nghiệm sản xuất, kinh nghiệm của cha ông, của các thế hệ trước thì cũng đã cũ rồi nó không phù hợp với các bác bây giờ nữa?

Đ: Cũng có những cái đang phải lý luận và cái thực tế phải áp dụng, ví dụ như là bác nói việc cày sâu bừa kỹ rồi cày ải, cái đó là cha ông trước đây là nói như thế thì cái đó có thể khoa học kỹ thuật không nói cái đó là lạc hậu, cái đó là cái đúng thực tế như thế đối với nông nghiệp

H: Bác ơi có một vấn đề như thế này, lịch mùa vụ của bác ý thì bác có căn cứ vào các hiện tượng thời tiết, bác có căn cứ vào các kinh nghiệm dự báo thời tiết của mình để bác có thể xác định được thời vụ khi nào bác trồng rau, khi nào bác gieo rau, khi nào trồng cây trong vườn, khi nào bác nuôi con gì, khi nào lúa trổ ngoài đồng?

Đ: Cái sản xuất ở cánh đồng bây giờ là người ta quy định rồi, cái đó bác không nói nữa

H: Vâng, ngoài đồng mình theo lịch của HTX rồi/

Đ: Theo HTX rồi

H: Nhưng mà như của gia đình nhà mình cơ?

Đ: Như gia đình thì mình phải biết được những cái cây theo từng cái thời vụ một, ví dụ như bác nói ở chỗ như cái mùa này mà lại trồng rau muống thì như thế không có hiệu quả là vì rằng, cây rau muống nó ưa cái nhiệt độ cao, mình lại trồng vào cái nhiệt độ thấp thì nó không có hiệu quả, đó là một nợ. thứ hai ví dụ như đây bác nói cây chuối người ta nói là, có cái câu cha ông nói là tháng giêng trồng trúc mà lục thì trồng tiêu, tức là tháng 5 trồng chuối mà tháng 5 rất hạn, trong thực tế bác trồng là trong tháng 5 tuy là nắng hạn nhưng mà cây

chuối ốm một thời gian nhưng sau đó cân chuối nó cũng phát triển rất là mạnh. Nếu như bữa này như của bác đây chuối bắt đầu do bão gió nó tàn lụi nếu như thời gian mà có nhưng trồng nó không có hiệu quả, nó có thể bị sâu bệnh, cho nên nó chết luôn

H: như vậy là trồng cây chuối thích hợp nhất nhất là vào khi nào ạ?

Đ: Tháng 5, người ta có câu là giêng trồng trúc, tức là trồng tre mà lục thì trồng tiêu, tiêu là chuối, như thế là cha ông đúc rút kinh nghiệm có cái câu đều như thế con ạ

H: Vâng ạ. Thế còn các loại rau ạ, ví dụ như trồng dáng trời mà có nắng hoặc có mưa thì cái việc trồng rau của nhà mình thì bác áp dụng như thế nào?

Đ: Rau thì cũng thế thôi con ạ, rau như mùa này đặc biệt là những cái cây, ta phải biết được những cái cây là sản xuất vô cái mùa nào. Ví dụ như đến cái mùa này nếu như bắt đầu sang tháng 10 nói chung là như các rau cải, bắp cải ở đây tất là.. như vậy là bầu bí chi đều xuống giống được á. Nhưng như năm nay thời tiết hẳn mưa nhiều quá cho nên xuống rồi thì cũng bị ảnh hưởng cho nên nó hỏng đi. Chính cái rau cải này á nó có nắng, bắt đầu là nắng hanh rồi chiều mình tưới cho nó thì nó phát triển rất nhanh

H: Nhưng mà mưa thì cũng có thể mưa trong vài ngày thôi chứ làm sao bác biết là năm nay mưa nhiều ạ?

Đ: Không, như năm nay là mưa nhiều đấy chứ,

H: Thế ạ?

Đ: Năm nay là mưa nhiều, đây là có cái kinh nghiệm mà đều, nói cho con này như ở đây không đều nhưng mà như bác ở trên rừng người ta cái cây tro á, cái cây tro mà năm nào sây là năm đó sẽ rét đậm

H: Cây tro?

Đ: Cây tro mà ta có thể luộc ăn được á. Con hiểu không, cây cọ á

H: Cây cọ, ở trong này gọi là cây tro?

Đ: Cây cọ mà sây quả thì năm đó mưa rét nhiều

H: Nhưng mà ở trên rừng mình nhìn thấy mình biết năm nay là mưa rét nhiều?

Đ: Ở đồng bằng đây năm nào mà con cá rô nó đẻ ra, cá rô rẫy mà nhiều thì năm đó.. ở đây gọi là rô rẫy

H: Nếu mà năm đó thì nó làm sao ạ?

Đ: Nếu mà năm đó nhiều

H: Năm nào mà rô rẫy nhiều, ở trên ruộng mà nhiều thì năm đấy làm sao ạ?

Đ: Nhiều mưa rét, đấy là kinh nghiệm dân gian.

H: Kinh nghiệm dân gian ấy ạ, tại vì nếu như mình cũng biết, cháu nghĩ là các bác cũng biết năm nay có có nó đẻ nhiều, hay cây cối sây quả thì chắc chắn rét đậm, thì sẽ là mưa nhiều thì lúc đấy mình có cách nào để mình ứng phó với cái đó không?

Đ: Có chứ

H: Bác cho cháu những cái ví dụ cụ thể là bác biết nếu là rét đậm thì bác sẽ làm gì với cả lúa, với cả hoa màu của nhà mình?

Đ: Cây lúa ví dụ như là mình bắc mạ mình bây giờ là phải che này, che bằng phủ kín đáy bằng nilon không là hấn chết ngay. Trâu bò thì mình phải có phương án là phải dự trữ tức là phải dự trữ rơm rạ này, rồi là phải chuồng trại nó ấm cúng hơn, với con gà con ngóe mình phải có ở nơi kín đáo, tránh gió như thế. Hoặc là kinh nghiệm mà trong cái thực tế nhà nông là phải như thế

H: Cháu thấy là cái tránh nilon là kinh nghiệm gần đây, kinh nghiệm hiện đại đúng không ạ? Chứ ngày xưa làm gì có cái tránh nilon đúng không bác? Ngày xưa chống rét cho mạ bà con làm gì mà bây giờ lại làm nilon từ khi nào?

Đ: Ngày xưa không chống rét ở chỗ người ta, mà bác nói với con chứ người ta bắc hàng yếm bây giờ là có máy cân, bắc hàng yếm thì nó dày nó có thể chết nhưng cái tỷ lệ nó cũng

H: Nghĩa là mạ trước kia mình gieo hàng tạt ra nó chết thì số còn lại là vừa?

Đ: Ừ, nhưng mà cái thiên nhiên đều thế, thiên nhiên trước đây chưa đến cái giai đoạn là khốc liệt như bây giờ. Chưa có hiện tượng là ở chỗ lốc xoáy hoặc là đều thế không có mưa bão nó như cái thời gian sau này nên cha ông mới sống cuộc sống một người mà đề đến 9, 10 người chứ. Giờ thì các ông, các bà trước đây...54p12

H: Nó nguy hiểm như thế nào ạ? Cháu không hiểu ạ? Dùng tro bếp để che mạ đấy ạ?

Đ: Tức là một cái tầng để nó khô nước, nói chính thức là nó giữ nước khi thời tiết biến đổi quá khắc nghiệt, như hôm nay mưa rét nhưng ngày mai nắng hanh tro bếp trở thành một cái chất để hấn rút nước ấy

H: À, vâng

Đ: KHông cây mạ nó chết ngay 54p47

H: Thế nên bà con mới chuyển sang làm nilon, lầy nilon để che mạ?

Đ: Là cái yếu tố về mùa đông này thì che phủ như thế là tốt nhất

H: Thế à bác?

Đ: Họ vẫn phủ tro là tro bếp nhưng mà phủ kín mít 59 02

H: Làm nilon là tốt nhất đúng không ạ? Vâng, thế cái việc làm nilon bắt đầu từ khoảng thời gian nào và nó có cái kinh nghiệm này để đưa nilon vào che ấm cho mạ trong thời gian vừa qua hả bác?

Đ: Ở đây thì kinh nghiệm cũng mới có đây

H: Nó xuất hiện được khoảng mấy năm, bao nhiêu năm trở lại đây ạ?

Đ: 3 năm

H: à, thế ạ?

Đ: 3 năm

H: Khi dùng nilon như vậy thì các bác có phải chuẩn bị nilon hay là có cái kế hoạch như thế nào để có được nilon để che chắn cho mạ không?

Đ: Cái nứ thì phải che, phải có là vật liệu tre hoặc là nứa, tức là mình phải đo cái khoảng cách uốn vòm. Uốn vòm xong lúc đó mới phủ nilon lên là mình sẽ lấy bùn mình chét để giữ lại để cho gió khỏi bay và như thế là nếu có thời tiết tốt hơn mình phải ra để mở ra để cho nó sưởi cái ánh sáng mặt trời. Mà nếu rét mình cứ vẫn phủ nó vào như thế là 100% không bị hồng. Làm được như vậy là 100%

H: Theo cháu hiểu rất thuận tiện là quê mình có tre nứa nhiều sẵn rồi đúng không bác, thế thì chỉ mất thêm tiền để mua nilon thôi đúng không?

Đ: À, cái bộ nilon ấy thì có thời gian HTX người ta hỗ trợ cho nhưng nói tóm lại mình phải có phương án chuẩn bị

H: vâng, có thời gian là HTX hỗ trợ? Đối với cả lũ với cả lụt ở đây quê của mình là lụt. Yên hồ của mình là vùng đất lụt 5, 6 sào của gia đình nhà ta mỗi khi có nước mưa lớn thì thường xuyên bị lụt không ạ, thường xuyên bị ngập không ạ?

Đ: Có chứ, có năm coi như là cách đây năm 2010 thôi nó cũng ngập lúa, chín rồi nó ngập cho cái là lên mầm hết

H: Thế ạ?

Đ: Lên mầm hết

H: Nghĩa là cái thóc ở ngoài đồng nó lên mầm hết luôn?

Đ: Lên mầm hết luôn

H: Đấy là lũ lớn, lũ năm 2010 là lụt lớn, lụt cao nên là thóc lên mầm, thế còn cứ đều đều hàng năm có bị lũ không ạ?

Đ: Có chứ, năm nào cũng có hết. Có nhưng mà bây giờ HTX cũng cơ cấu cái vũng trũng con ạ, người ta làm cái lúa ngắn ngày trước, làm sớm. Người ta gọi là ngắn ngày và làm sớm, ở đây bắt đầu sang tháng 7, tháng 8 là xuất hiện lụt. Cũng có rất ít cái lụt tràn vào ở vùng ngoài đê, ở trong này cũng chưa đến mức độ là hồng nhưng mà đặc biệt là năm nào đến tháng 7, tháng 8 đến tháng 9. Có những cái thời gian đó là phải chịu hậu quả mưa bão con ạ, lụt đấy, nhỏ có chứ không có năm nào là không có

H: Vâng, thế một năm trung bình khoảng mấy lần ạ?

Đ: Trung bình khoảng 2 lần, có năm thì 3 lần, 4 lần nhưng mà những cái năm mà lụt 2, 3 lần thì nhỏ hơn, nhưng mà ít thì nó to hơn

01 04 20 đến 01 0500 không nghe thấy gì

H: Như vậy là HTX hướng dẫn bà con dùng lúa ngắn ngày để mình tránh lũ, thế còn lụt tiểu mãn thì mình đành chấp nhận là mất, thiệt hại. Thế thì bà con dùng lúa ngắn ngày ra thì hệ thống kênh mương, tưới tiêu thì bác thấy có cái kinh nghiệm nào để cho mình ứng phó được với cả lụt, mưa bão trong thời gian gần đây không ạ?

Đ: Cái đấy thì ở đây bác thực tế mà nói, ở đâu không biết ở đây có những cái nhược điểm ở đây bác vừa họp rất nhiều lần là về kiến nghị ở chỗ là chưa giải quyết vấn đề là cái bơm tiêu.

H: Nó có vấn đề gì hả bác, bác có thể mô tả cho cháu nghe một tý?

Đ: Như thế này con này. Ở cái vùng này người ta gọi là cái vùng hạ du, tức là cái vùng trên thượng du, nói chung là ở cái phía tây ta, ở phía mặt trời đỏ đằng tây thì ở trên đó độ cao ở trên đó là cao, nên khi lũ lụt ở trên đấy là nó sẽ đổ về đây. Đổ về đây thì chưa biết, con chưa chứ có biết nhưng mà ở đây như vậy là đường sẽ nâng cấp lên này, đường bê tông này. Nhưng đặc biệt là ở cái vùng này là cái mương tiêu úng là chưa có, do đó khi mà mưa trong 1, 2 ngày nước không có thể là chảy kịp nên là dâng nước lên bị ngập úng. Đây là cái nhược điểm này con ạ, mà trước đây á, cách đây mấy chục năm, có thể là năm 54, trước đây tức là cái đê này á, đê đây là thằng Pháp nó làm mà nó làm những cái ống tiêu úng rất tốt do đó mà không bị, nhưng mà bây giờ đê đắp tịt hết chỉ có cái cống lớn mà thôi. Như thế là làm cho cái nước không thoát được cho nên gây cái ngập úng rất lớn

H: Thế ạ, sao mình lại lắp đi hả bác? Mình đã có ở thời Pháp rồi sau đó?

Đ: Cái đó là hệ nhà nước mà, hệ nhà nước cái đường đê là của nhà nước không phải là do HTX đây hay là thôn đây làm, các cống nhỏ thôi mà

H: Các cống nhỏ thì tiêu úng tốt hơn là 2, 3 cái cống lớn bây giờ hả bác?

Đ: Đây, là vì nó tiêu trong từng vũng trũng một trước đây Pháp nó đặt ở từng vị trí là thấp nhất, cho nên khi mưa, mà nó làm rất khoa học không cần ai đóng mở chi hết, nó tài thế

H: Thế à bác?

Đ: Ừ, ví dụ nước ngoài mà to thì nó tự nó đóng lại, mà nước ở trong to nó tự đóng lại còn nó chảy tự do ở bên ngoài, nó nhỏ nó chảy tự do hết. Cho nên thằng Pháp nó làm công nhận khôn thật, như cái cánh cửa của mình thôi, cái van nó đóng mở

H: Ngoài cái việc là chống rét ra cháu tương đối là thấy rõ rồi, chống rét là phải làm mạ này, có nilon này, đối với lụt thì các công cụ sản xuất nhà mình thì bác phải sắm sửa cái gì để mà ứng phó với lụt không?

Đ: Lụt là phải có thuyền con đó

H: Có thuyền, vâng?

Đ: Lụt là phải có thuyền

H: Vâng, ngoài ra thì các công cụ sản xuất khác để làm ruộng ấy ạ thì có cái công cụ nào phải mua sắm thêm ứng phó với lũ lụt không?

Đ: Những cái ấy không có chứ ở đây những công cụ sản xuất ấy là có thể dùng đến khoảng độ dăm bảy năm nó mới hư hỏng lần. Do đó mình chỉ cần đến mùa mình đem ra làm thôi chứ không phải là ở chỗ khi đều bị hỏng cả đâu

H: à, thế là không phải mua một cái loại gì mà để cho nó phù hợp với cái mùa lụt cần phải dự trữ ạ?

Đ: Không

H: Ví dụ như là những đôi ủng cao như thế này để đi lội?

Đ: À, những cái lụt

H: Đấy, cháu muốn bảo thế?

Đ: Sử dụng những cái ấy thì có, bây giờ là có chứ không phải riêng lụt đi cấy bây giờ cũng phải có cái bảo hộ đấy rồi

H: Nhưng mà là vũng của mình bị trũng, nó thấp hơn ví dụ như cháu nghe thấy là người ta dùng ủng đến đầu gối thôi thì bên ruộng nhà mình có phải lên cái ủng cao lên tận ngay người như thế này không?

Đ: Có, cái đấy có. Lụt không phải riêng mà nó còn có làm bảo vệ cái sức khỏe nữa vì ở chỗ là bây giờ cái nước bẩn, nếu mà không có cái ấy thì sẽ bị ghê lờ, bị bệnh ngoài ra nên là những cái ấy phải.. Nói chung con hỏi bác đây cũng đầy đủ hết, đây bác ra là phải đi cái đôi ấy

H: Chắc là ngày xưa không cần với lại cũng không có?

Đ: Làm gì có

H: Bây giờ thì là có thêm cái đôi ủng?

Đ: Trước đây không có chứ, trước bác đi học có khi lại mang cái tươi kè làm chi đã có nilon. Thời gian sau này khoa học, thời gian trước nhà bác làm chi có nilon, có túi bóng như bây giờ, đi học phải mang cái tươi là kè đi

H: Thế ạ? Về trong gia đình ấy ạ, cháu thấy sau cái trận lụt đấy bây giờ các gia đình mà sợ lụt thế thì có cách nào mà để cho mình làm cho đảm bảo, nếu chẳng may có lần lụt lớn như thế nó không bị thiệt hại nhiều, nó không bị ảnh hưởng nhiều trong nhà như mình thế này? Bác có cái đặc điểm gì không, ví dụ cháu thấy cái cột này này. Cái này có phải là mức nước nó lên nó làm hỏng của bác thế này không ạ?

Đ: Không phải, cái đó là chấp đó, đây con này là với cái tư thế chuẩn bị á, như bác chuẩn bị đây là

H: Đoạn này là gỗ đúng không bác? Nhưng mà cái chỗ này này?

Đ: Bê tông

H: Bê tông, mình để cái này là sợ lụt đúng không?

Đ: kê lên cho cao ấy mà

H: Cao cho nó đỡ lờ mà nước nó vào nó không bị hỏng cái cột này của mình đúng không ạ?

Đ: Không phải, cũng có một phần nhưng mà để cho cái nhà nó cao lên cho mát

H: À, cái nhà nó cao lên cho nó mát?

Đ: Ừ, còn để mà chống, để đối phó với lụt thì con thấy không, như nhà bác đây cái gỗ sàn này nếu như mà nó có thể ngập lụt hết cái này. Ví dụ nó có vỡ đập, lụt đây này thì toàn bộ tài sản đây bác đem được lên trên đấy, cái chạn này còn người có thể lên ngủ trên thối mái. Đấy chính là một phương pháp.

H: à, đây chính là cái cách mình lo?

Đ: Đây là cách sống chung với lũ

H: Sống chung với lũ, đấy. Vàng. Toàn bộ cái này ở đây là cái gác xép ở trên, một cái chạn ở trên. Bình thường là bác cất thóc, cháu hiểu là bác cất thóc?

Đ: Nói tóm lại khi cất thóc, cái đồ đạc chi bỏ trên. Nhưng nếu như mà lụt bão mà lớn như cái đợt đây nhà bác ngủ trên đấy, lên ngủ trên trạn đấy, toàn bộ đây là lũ hết cả mà

H: cái này lúc bác xây nhà năm nào bác làm cái này luôn ạ hay là mới có sửa chữa bổ sung thêm ạ?

Đ: Làm ngay khi làm nhà chứ, làm năm 1975, năm giải phóng miền nam. Sau vì hồi chiến tranh bác chưa dám làm nhưng sau đó bác mới dám làm, hồi bom đạn đây dội kinh khủng

H: Thế ạ? Chứ còn bình thường mình cũng không sử dụng cái này đâu đúng không ạ? Tại vì mình ở dưới nhà thì?

Đ: Bình thường để đồ vật thôi

H: Để đồ vật thôi, vì không gian này là đủ cho cả nhà sinh hoạt rồi đúng không ạ

Đ: Nói tóm lại là để phòng tránh những cái năm mà nó lụt hết, lúa mà mình cũng phải kê cao con á. Nói chung là các dụng cụ mà đựng lúa là phải kê cao lên

H: À, đựng lúa các thứ là phải kê hẳn lên trên? Nhưng mà thường lúc đấy mình dùng cái gì để mà kê ạ?

Đ: Nói chung là dùng cái vật liệu ở trong vườn như gỗ kê lên

H: Tre gỗ đúng không ạ?

Đ: tre gỗ, rồi có những khi ghé này con này, cái giường này ví dụ mình sẽ cho 4 cái ghé này, bắt đầu cho giường lên cao đến khi không lên được nữa thì mới lên đến chạn, lên trên cao ngủ, có những biện pháp đối phó nữa,

H: Dạ, mà tre ở vườn nhà mình có không ạ hay là bác phải mua ở đâu ạ?

Đ: Tre có ít thôi, bây giờ cũng xây nhưng mà ít thôi, nhưng mà cũng phải có một bụi đằng trước để đến khi nào cây tre cũng rất cần thiết trong cái chống bão lụt

H: Cụ thể là như thế nào hả bác?

Đ: Cụ thể là như, ví dụ như là cái rèm này, khi mà gió là phải chặt cây tre hoặc là 2 đầu nhà là phải chặt tre buộc cái ràng để nèo nó xuống, đó là phương pháp chống bão. Đây có cái nhà có cây tre đằng trước là để làm lên đây này, làm cái nón buộc 2 cây tre, làm cái nón ban đầu néo nó xuống để nó giữ. Là cái nhà mà lợp blo á để giữ cái này chứ không blo không bay

H: Để các cái mái nhà không bay? Cháu vừa mới nghe bác nói là có kiến nghị một vài lần với xã là nên xây dựng thêm cái hệ thống tưới tiêu. Thế thông thường ý kiến của bác cũng như ý kiến của người dân trong xóm mình ý về mùa vụ, theo kinh nghiệm tại vì của ông bà, các cụ cao tuổi thì nhiều, bên hội người cao tuổi thì nhiều kinh nghiệm lắm. Mỗi khi các bác nhìn thấy là trời đất, thời tiết nó thế này thì các bác có tham gia khuyến nghị với cả ủy ban nhân dân cũng như là HTX về cái nông lịch, cái lịch sản xuất của HTX hoặc những cái khuyến nghị như thế là đề nghị xây dựng hệ thống mương thoát này hay là những khuyến nghị năm nay cần làm cái lịch thời vụ thế này cho nó phù hợp này. Thế các bác có những cái

ý kiến đó để gửi lên trên không và thường cái cách để các bác đưa ý kiến lên là như thế nào?

Đ: Những cái ý kiến thì nói chung là cũng tổng hợp trong cái thực tế để đề xuất lên thôi con ạ. Sở dĩ mà chưa mưa đã lụt như thế là do cái sự mương máng là chưa làm được chuẩn mực thì nó gây hiện tượng ngập úng. Thứ hai nữa là do cấu trúc bây giờ nào là nhà trường, nào là nhà của tư nhân rồi là cứ mọc lên san sát rồi đường xá nâng cấp cho nên thế. Nhưng mà ở đây chưa chú trọng đến cái vấn đề đó, chỉ có cái kỳ tới bây giờ nói chung mương máng mà để mà tưới, để mà trồng trọt á nói chung là có sự đầu tư của nước ngoài. Nói chung đã có cái mương tưới tiêu rồi, tưới chứ tiêu ở đây là phải nói là các bác vô trong cái thực tế đề nghị rất nhiều lần rồi nhưng vẫn nói ở chỗ là do chưa có kinh phí, mà cũng rất nhiều năm rồi, ở đây đối với nhà bác là họp, họp xin ý kiến của cử chi thì cũng đề xuất nhiều lần rồi nhưng mà đối với dân ở đây bức xúc nhất là còn đi trên đường đê cả khu vực ở trên ấy, rồi đi cả lối này đều là bèo trôi vô ni chứ không..Mà chỉ chảy mưa ống rất nhỏ nhưng mà với khối lượng mưa, thiên nhiên trước đây, bây giờ mưa đến 400, 500ml, coi như là đổ xuống cái mương máng như thế cho nên là ở cái vùng này bác cho là cái bệ rạc nhất là cái mương tiêu. Mà rất nhiều lần tiếp xúc cử chi rồi bác, mọi người ở đây kiến nghị rất nhiều lần nhưng mà chưa được giải quyết

H: Thế tiếp xúc cử chi hội đồng nhân dân xã ạ?

Đ: Vâng

H: các bác có hay được tham dự các cái tiếp xúc cử chi không ạ?

Đ: Có chứ, một năm như thế có vài ba lần chi đấy

H: Ngoài ra các bác còn nói, khuyến nghị với xã hoặc là khuyến nghị với HTX về nông lịch bằng cách nào khác nữa không ạ? Các bác có tiếp xúc không?

Đ: Cái đấy thì không có thể được con ạ. Ví dụ như là qua những cái kinh nghiệm á như bác chẳng hạn như chỗ nhiều khi thấy như thế này, trong từng thời điểm á thì có thể trồng một ba ngày chi đó về cái mùa này mưa rét rồi nó sẽ hưởng được ít ngày, sau nó lại có đợt gió mùa sau tết. Như vậy nếu mà bác mạ, thuộc vô cá nhân trong thời gian nhận định là sau một đợt mưa rét này, gió mùa này rồi thì sẽ có mấy ngày nó sẽ hưởng. Như vậy là mình chớp cơ hội đó để mình bắc mạ khỏi bị rét hoặc là vv. Cái tệ hại nhất là bắc xong cái là mưa, mưa như vậy là làm trôi mất cái màu đi vì khi bắc mình phải lót một ít lân, đạm mà khi ấy bùn đất nhão mình vãi xong, có những năm vãi xong là nó mưa

H: Trôi đi mất?

Đ: Mưa là nó trôi đi, mạ thì nó lại trùng lại như thế là mật độ nó không đều, cho nên là cho cây mạ rất yếu, rất gầy. Nhiều khi như thế cho nên là không có thể làm được, biết thế nhưng mà không có thể làm được. Làm là vì theo cái chủ trương ra quân một ngày như thế thôi, do huyện chỉ huy rồi về xã là bắt đầu chấp hành cái lệnh của huyện. Như thế là đồng loạt như thế cả, cho nên như cái năm vừa rồi đây là ở đây vô cùng vất vả là vì nó rét đậm như thế mà sự chỉ huy cũng không chặt chẽ, dẫn đến theo cái kiểu làm ăn chưa đi sâu vào vấn đề ở chỗ là bắt nhịp với cái khoa học, chưa hiểu biết được cái thiên nhiên nó khắc nghiệt như thế cho nên tưởng làm như mọi năm là được sau đó mạ nó chết hết cả. Như vậy là phải tìm giống này giống khác, phải bắc ép làm lung tung, nên một sự chi phí á rất lớn, làm hỏng rồi thì phải làm thứ khác vừa là tốn mất vật liệu để nèo, tốn công này, tốn của. Nên trong vấn đề làm nông nghiệp coi chứ hết sức phức tạp

H: Nhưng mà nếu thế các bác kiến nghị hay là ví dụ các hộ như bác có kinh nghiệm mình xin mình điều chỉnh ví dụ như ra quân trong một tuần này gieo mạ, nhà nào mà có chỗ tốt thì mình gieo mạ trước?

Đ: Không thể được, hẳn rất khó con ơi. Cái làm nông nghiệp này là nó mang cái tính cộng đồng chứ không phải là anh giỏi anh làm được vì nếu như, nói cho con là phải theo nhịp độ của đội chứ mình làm mình đầu tư lớn hơn một cái là mình sẽ bị mất, mất là như thế nào đầu tư lớn hơn thì cây lúa phát triển sớm hơn, nó sẽ trở sớm hơn như vậy các loại côn trùng nó sẽ tập trung phá hoại, nó ăn đi. Cho nên khi làm đồng loạt như thế thì nó rải đều ra, tỷ lệ mà mất thì rất ít, nếu mà để chắc mình mà làm cho nên nó rất khó. Cho nên nếu anh là chậm đi cũng mất, làm sớm đi cũng mất vì nông nghiệp là như thế con ạ

H: Mặc dù là mình có đầu tư đúng không bác?

Đ: Đấy, chứ có phải mình có đầu tư là thắng

H: Nên nếu mà thế thì mình lên một cái lịch chung của huyện chỉ đạo cho tất cả các xã và rằng là nếu được thì bà con cùng được, nếu mất thì tất cả các nhà đều mất?

Đ: Đấy

H: ví dụ như lụt về mất là mất hết và mạ cũng thế, đổ mạ xong mưa là cả nhà nào cũng mất chứ không phải nhà này mất, nhà kia không mất phải không ạ?

Đ: Vâng, bây giờ là phải có sự chỉ đạo thế

H: Vâng, đúng rồi ạ nếu mà mình làm ruộng trước nếu lúa của mình nó trở trước sâu bệnh bao nhiêu nó chui hết vào ruộng của mình nó ăn trước?

Đ: Ừ

H: Thế thì theo cháu hiểu logic là bệnh cạnh cái lịch nông vụ của huyện, căn cứ theo thời tiết cũng phải rất quan tâm đến cái kinh nghiệm của bà con, gọi là kinh nghiệm dân gian của bà con khi nào mưa, khi nào nắng để điều chỉnh cho nó phù hợp hơn đúng không ạ?

Đ: Không, cái đầu nói như con cũng có đấy là vì ở chỗ như thế này có thể ví dụ như cái lịch 20 ngày có thể là bón thúc chẳng hạn nhưng mà vì ở chỗ thiên nhiên á nó thuận lợi, cây lúa nó phát triển nhanh. Như thế là không phải đến thời kỳ chỉ đạo đến đó đều... khi gặp, khi ngòi ta nói cái chỗ mưa rất thuận lợi như thế cũng phải mạnh động, tức là thôn hoặc là kỹ thuật cũng thông báo để cho bà con là kịp thời vãi để được, chứ cũng không cứ nhắc là cái gì cũng là chỉ đạo cả

H: Thế trong xã mình, xã Yên Hồ cháu biết thôn 5 là thôn mà đất thấp nhất, vùng này là thấp nhất, thế khi mà lụt ấy thì bên mình ngập sẽ sâu nhất, các thôn khác thì ngập ít hơn. Thế thì ra quân để mà làm lúa ấy hoặc là để trồng thì thôn 5 có làm giống các thôn khác không? Mình có làm một cái kế hoạch giống như các bác làm chung giữa các thôn với nhau hay là thôn 5 làm sau, các thôn kia làm trước? Nghĩa là có một cái khác biệt gì trong cái ra quân làm mạ, bón phân giữa thôn 5 và các thôn khác không bởi vì vùng mình là vùng thấp hơn rồi?

Đ: à, cái lụt thì cũng không là vì cái vụ chính gọi là cái vụ đông xuân này buộc anh phải đi theo quy trình chỉ đạo. Còn vụ hè thu

H: Vụ đông xuân thì đi theo quy trình chỉ đạo?

Đ: Ừ, còn cái vụ hè thu tức là gọi là cái vụ chạy lụt, ở đây gọi là chạy lụt như thế là không, là cứng nhắc ở chỗ là bắt buộc phải làm theo cái sự chỉ đạo mà như vậy thôn chỉ có cơ cấu vùng trũng, làm những cây lúa ngắn ngày hơn như vậy gia đình nào cũng chủ động để mà làm được sớm để có cái thu hoạch có hiệu quả hơn. Còn hè thu các thôn ở vùng sâu hơn là họ sẽ làm sớm hơn, mình biết là mình đất thấp hơn thì họ đều chủ động họ sẽ làm được sớm hơn không phải là chấp hành theo sự chỉ đạo. Mà đặc biệt vụ đông xuân là phải có sự chỉ đạo, ở đây nói thật với con là nếu vụ đông xuân, một vụ đông xuân này gia đình nào mà làm ruộng đủ và thừa ăn một năm, đó là chủ lực của một năm. Ví dụ như nhà bác đây chẳng hạn mà nếu như làm ruộng thì chỉ cần một vụ đông xuân là đủ ăn cả năm và có những gia đình họ làm nhiều, họ còn thừa bán nữa

H: Thế ạ?

Đ: Vâng, thế còn cái vụ hè thu á cũng có, nói chung là rất ít năm mất thôi, ở đây vì dân bây giờ cũng hiểu cái thiên nhiên dữ cho nên họ cũng làm rất sớm

H: Có nghĩa là vụ đông xuân là theo kế hoạch nhưng vụ hè thu thì chủ động hơn thế thì cái ứng phó, bác sống là người cao tuổi ở trong xóm rồi thì bác thấy giữa hộ nghèo với hộ khá thì cái khó khăn của gia đình trong cái ứng phó với cả lũ lụt này này là như thế nào? Ví dụ như hộ khá sẽ có điều kiện để làm gì, còn hộ nghèo họ không có điều kiện để làm gì và cái mức độ thiệt hại của hộ khá với hộ nghèo so sánh với nhau đấy ạ khi mà có lũ có lụt, có mưa bão lớn là như thế nào ạ?

Đ: Đây cũng có cái hình thức là tương thân, tương ái giúp đỡ lẫn nhau, ví dụ như không phải riêng bão lũ như mà những khi vui buồn, những công việc này, công việc khác á như thế là có cái sự che chở đùm bọc cho nhau. Khi đau ốm thì thăm hỏi rồi thì khi hoạn nạn hỗ trợ, nói chung là trong cái khối á của từng thôn xóm một đều có ý thức như thế cả, chứ không phải phân biệt là..

H: Không, cháu đồng ý nghĩa là bà con thường tương thân, tương ái giúp đỡ lẫn nhau thế nhưng vẫn có những hộ gia đình nghèo?

Đ: Vẫn có

H: Vâng, đối với những hộ gia đình nghèo đó thì bác thấy khi có lũ, có lụt đến ấy, cái mùa mưa bão đến thì khó khăn của họ là gì ạ?

Đ: cái khó khăn của họ thì tóm lại những cái ví dụ như đều về nhân lực, mình đây không phải là riêng nhưng mà có đội của dân quân. Có thể là đội dân quân xung kích á những lúc cần thiết họ đến họ hỗ trợ như là chống bão, hay ví dụ như lúa mà kê lên thì họ giúp đỡ kê lên. Thì đó là những vấn đề mà cộng đồng có những vấn đề như thế. Ví dụ như là có những cái hỗ trợ từ trên, các vấn đề lương thực này hoặc là tiền nông thì vẫn là ưu tiên cho những hộ nghèo là những hộ khó khăn, những hộ ốm đau rồi là nhiều hơn, đó là cái cách làm ở đây là như vậy

H: Đây là những cái hỗ trợ bên ngoài ví dụ như có dân quân đến để giúp chằng chống nhà, hỗ trợ sau thêm các cái nguồn như là tiền, lương thực thì họ được nhận trước, nhưng mà bản thân những hộ gia đình đấy sau mỗi lần lụt, sau mỗi lần mưa lũ bão như thế thì bác thấy rằng họ phải chịu những cái khó khăn nào?

Đ: Nói tóm lại là những gia đình nào mà nghèo thì tất nhiên phải chấp nhận những cái khó khăn thôi, những cái thiếu thốn thôi là vì thực tế nói thật với con đã nghèo con cái đi học phải đóng đồng tiền này. Có khi lúa má đã nghèo, con cái đều làm được ít nên chỉ đủ đóng

góp cho con, ngoài ra các vấn đề xã hội, việc gia đình này. Nói chung là hộ gia đình nghèo thì lương bổng không có nên thu nhập đối với nông nghiệp thì rất thấp nên xã sắp xếp vô hộ nghèo. Nghèo thì họ gặp rất nhiều khó khăn

H: Thế các hộ nghèo ở trong xã có được những gì, ví dụ như nhà nào cũng có cái gác xép, cái chạn như thế này để chuyển lên khi có lũ về không bác?

Đ: Cũng có những nhà có chứ không phải là 100%

H: Dạ không phải 100%. Hiện nay những nhà trong xóm bao nhiêu nhà có gác xép như nhà tư như thế này để tránh lũ ạ?

Đ: Cái này tỷ lệ rất ít con này vì bây giờ là họ sẽ làm theo cái kiểu là xây tường rồi là làm cao, to đẹp ít chú trọng làm cái này, cái nớ không có

H: Thế khi có lụt họ đi đâu, chuyển đồ đạc rồi con người đi đâu ạ?

Đ: Ở đây cũng nói thật với con là không phải cái vùng ở ngoài đê. Ở ngoài đê nói thật với con là nếu như đây là trong đê, hiểu thế. Trong đê chứ ngoài đê á nếu có những trận lụt ngập gần nửa cái mái nhà này, đến nóc là nhà thấp thế, chứ còn ở đây chỉ lụt những cái nhà thấp khoảng chừng lụt ướt quần này thôi cho nên không phải là ngập lụt đến cả mái nhà, do đó người ta rất chú quan cái chuyện đó cho nên họ không làm, chỉ làm một tý trong cái khoảng nhỏ này thôi, chứ không phải làm như bác toàn bộ như thế

H: Việc đấy là do bà con còn chú quan chưa làm được như thế này hay là bà con chưa có điều kiện để làm như thế này ạ?

Đ: Nói tóm lại là đang chú quan, cái này là chú quan

H: Đường giao thông ở ngoài kia, ở ngoài thôn, ngoài xóm mình cháu thấy cũng tương đối đẹp thì đấy là do nhà nước, xã, huyện làm hay là các gia đình có phải đóng góp gì để cùng xây?

Đ: Không, cái đấy do cái đường trục chính ấy là ngân sách của nhà nước. Chỉ có đường nông thôn trong vùng nông thôn như vậy là nhà nước và nhân dân cùng làm

H: Đường tránh chỗ nào ạ?

Đ: Hà

H: Đường tránh chỗ nào ạ, bác vừa nói nhà nước và dân nhân cùng làm ở chỗ nào ạ?

Đ: Đường là đường từ mãi chỗ này mà mãi chạy xuống cái thôn ở dưới kia, mãi đến cuối thôn luôn. Nói chung như cái đường này này, đường vào trong lối xóm đều là nhà nước và nhân dân cùng làm

H: Khi mà lũ làm cho đường nó hỏng, lụt làm hỏng đường lúc để sửa lại thì ai làm, ai sửa hả bác?

Đ: Cái đó như ở đây là cũng đã có hiện tượng xuống cấp rồi từng trong cái thôn xóm một đến bây giờ, cái đó thuộc về ví dụ họ quy định từng xóm một thôn con ạ. Như cái xóm đấy chịu cái đoạn đường đấy, người dân bỏ công, nhà nước cho xi măng, bỏ công một số làm. Như vậy hư hỏng xóm đấy phải họp lại bằng hình thức góp lại để tu sửa lại, nhưng nếu bây giờ chủ trương nông thôn mới mở rộng ra theo cái tiêu chí là nhà nước có thể cấp cho xi, rồi thì dân bỏ công ra làm cho nó rộng hơn

H: Vâng, năm mới này mình phải là đường nông thôn mới đúng không bác?

Đ: Vâng, hiện tại làm được nhiều rồi chứ. Đường ở ngoài đồng làm được có lẽ là cây mậy đây

H: Trên địa bàn xóm mình đây ạ?

Đ: Cửa thôn đá

H: Cửa thôn mình đây ạ? Mình chỉ góp công thôi chứ mình không phải góp tiền đúng không ạ?

Đ: Vâng

H: Cho nguyên vật liệu hết, đúng không ạ, là của nhà nước còn người dân là góp công để làm? Cháu có một vấn đề cuối cùng muốn hỏi bác là hiện nay chính sách hỗ trợ của địa phương cho mỗi khi mà bão lũ ấy ạ, xã mình địa phương ở đây là nói xã, huyện có chính sách gì để hỗ trợ cho các gia đình, cho bà con khi có lũ lụt, khi có bão. Thậm chí là khi nắng hạn, bị hạn không có nước ấy thì chính quyền huyện, chính quyền xã có chính sách gì để hỗ trợ bà con không?

Đ: Cái này thì có, nói có nhưng mà chả ăn thua chi nói là nói hỗ trợ. Ví dụ như năm nay hạn hán nặng suất thấp, như thế chính quyền thôn đi khảo sát để giảm cái đó cho bà con, hỗ trợ để giảm cái thu cho bà con, nhưng cái tỷ lệ đó là cũng ít thôi nhưng mà vẫn có. Những cái năm mà do thiên tai, ví dụ như là bão lụt rồi thì là sâu bệnh, thiên nhiên khắc nghiệt sâu bệnh vẫn có cái hội đồng xã, rồi HTX đi khảo sát, như thế là nó quyết định hỗ trợ là giảm một phần nào chứ không phải là giảm cả theo cái sự là tỷ lệ mất á là bao nhiêu % đó

H: giảm là giảm đóng góp ấy ạ, giảm thuế ạ?

Đ: Giảm cái phần thu á

H: Vâng, giảm phần thu

Đ: giảm phần thu, nghĩa là 1 sào ruộng 40 cân mà giảm khoảng chừng là 10 hay 20% chi đó thì cứ tính theo thế là sau trừ, gia đình được trừ cái tỷ lệ giảm đó

H: Vâng, đấy là mỗi khi hạn hán hay sâu bệnh, thế khi lũ đến thì chính quyền có chính sách hỗ trợ gì cho bà con không ạ?

Đ: Không, chỉ sau lũ mà thiệt hại thì lúc đó mới

H: Vâng, còn trong lũ các gia đình tự lo ạ?

Đ: Ừ, các gia đình tự lo

H: Bác có thấy hài lòng với cách quản lý xã hay là với cái cách hỗ trợ như thế không ạ?

Đ: Nói chung chủ trương đó thì tất nhiên là đáp ứng được cái nguyện vọng của dân thôi, nhưng mà thì cũng là ở chỗ tất cả mọi vấn đề đều có những chính sách như thế là cũng rất là quan tâm, nhưng cũng chưa đáp ứng được nguyện vọng của dân

H: Nếu mà chính quyền vẫn chưa có khả năng đáp ứng được hết các nguyện vọng của người dân thì theo bác bây giờ nếu để trợ giúp cho các hộ gia đình, trợ giúp cho người dân

có thể ứng phó tốt hơn với tác động của bão lũ, ngập lụt thì bác thấy cái nhu cầu của người dân, của bác bây giờ bác cần những gì hỗ trợ thêm không?

Đ: Nói tóm lại, nói thật với con là trước tiên mà nói trong những điều kiện thiên nhiên thì đời sống của dân, cái thực tế mà nói với con là ở nông nghiệp dù như ở cái vùng này, con khảo sát con thấy rằng là nói nông nghiệp nhưng mà cũng có những cái vùng miền người ta có những cái thu nhập rất cao. Ví dụ như là những vùng miền núi, đất đai là người ta có thể bỏ sức lao động người ta có thể làm ra được rất nhiều của cải vật chất. Ví dụ như trồng cây, ao cá này rồi thì thu nhập những cái đều ở trong cái vườn, trong đồi của người ta rất cao/. Rồi thì chăn nuôi, rộng có thể chăn nuôi, bây giờ ví dụ con bò mấy chục triệu mà người ta có thể chăn nuôi 5, 6 con bò như thế thu nhập người ta cũng cao. Như ở đây chủ yếu là nông nghiệp, làm chỉ được mấy người đang còn khỏe khỏe, trẻ tuổi hơn chút đi xây thế thôi. Chứ còn con về đây có thấy cái chi mà mà... đã có cái mô hình nào, chỗ nào mà làm kinh tế thêm đâu. Cho nên là cái đời sống của dân ở đây theo như bác nhìn là rất thấp. Do đó đời sống của dân thấp như thế, nhưng chỉ được một số cán bộ công nhân viên mà nghỉ hưu có thu nhập nhiều thì đời sống họ cũng đỡ đỡ, cũng nhiều. Nhưng mà còn nói tóm lại dân là.. chứ nói thế chứ cái mùa này một sào ruộng thì chỉ có nhà chuột ăn, có nhà đối tượng cá biệt chỉ được 3 cân thóc/ sào ruộng, chuột nó phá đi thì như thế thu nhập.. trong lúc đó thì dân có một số từ chỗ đó không mặn mà chi với làm ruộng nữa. Đây, có thể không mặn mà với làm ruộng, có thể họ đi làm cho ai một ngày được trăm bạc, mà thấp đang được bảy, tám chục. Đó là nói về nữ, nam người ta đi xây có thể là trăm bảy, trăm tám do đó đời sống của dân là như vậy, chứ còn sự hỗ trợ chỉ có khi mất, nếu như đều là một sào ruộng mà như những năm bình thường thì một sào ruộng là 250kg thóc mà như năm nay có nhà chỉ được khoảng chừng, đều nữa thì có nhà chằm bón, phần lợi với đất đai thì vùng được 1 tạ chứ còn rất thấp mà chi phí lại rất cao. Nếu như bây giờ con đặt phép tính, như nhà bác đây sức ấy không có, thuê cấy một sào ruộng là mấy bốn công cấy là phải mấy 800 rồi, nhưng mà phải tổ chức một bữa cơm trưa cho họ nữa, đấy. Rồi ngoài ra phân bón, đạm lân kali này rồi mạ, giống này. Giống 1 cân như vậy là bốn mươi mấy ngàn cân đấy cộng thêm công cấy bữa này, cho nên là âm rất lớn con này. Nhưng mà cái hỗ trợ được á nói thật với con hỗ trợ một sào ruộng được 25 000 bạc, theo cái chủ trường mới rồi đây có làm hồ sơ để kê khai 1 sào được 25000, nói với con được bao nhiêu thóc, cho nên từ cái chỗ đó mà đời sống của dân vô cùng khó khăn

H: Vâng, nghĩa là đời sống của người dân là khó khăn rồi nhưng mà bên cạnh đó nếu giả sử như ngập lụt hoặc là bão lũ về thì sẽ còn khó hơn, còn sẽ mất nhiều hơn. Ý cháu muốn hỏi bác là vậy người dân có những cái nhu cầu gì khác cần hỗ trợ từ bên ngoài để đối phó với các tác động của lũ?

Đ: Nhu cầu thì cần hỗ trợ giống,

H: Trợ giống, còn cái gì nữa không ạ?

Đ: Nói chung tốt nhất là trợ giống, phân bón như bác trình bày ở trên

H: Ví dụ như là thông tin có cần không ạ? Cháu muốn hỏi rộng lắm, nhu cầu ở đây rất rộng, các bác có thấy là thông tin về thời tiết, thông tin về kinh nghiệm ứng phó, thông tin về cấy trồng đã đủ với các bác chưa và cái nhu cầu về thông tin có cần nữa không?

Đ: thông tin thì ở đây vẫn đang thiếu cái thông tin nói thật với con người ta nói là ở chỗ cái khoa học là then chốt mà. Nhưng trước đây ở đây có một người về phụ trách bên kỹ thuật trồng trọt nhưng mà ông ấy mất đi rồi, như thế là không có người để mà phụ trách kỹ thuật trồng trọt á. Do đó nhiều khi sâu bệnh nó phát hiện ra, phát sinh nhưng không có người phát

hiện sớm, đến khi mà nó lan tỏa rồi thì lúc đó HTX mới kêu người ở những khu vực kỹ thuật khác về có khi như thế là chậm trễ rồi. Đề xuất là..

H: Các thông tin về thành tựu khoa học kỹ thuật? thế còn thông tin về thời tiết ạ?

Đ: Thông tin về thời tiết theo bác là cũng không đều là vì cái này bây giờ cũng có tivi, đài nói đều cũng đã tiếp nhận được rồi cho nên cái đó là cũng.. giờ dân người ta ai cũng coi đài, người ta cũng biết được

H: bây giờ hầu hết các nhà đều có đài rồi đúng không ạ? Đài phát thanh của xóm cũng phát đúng không bác?

Đ: Vâng

H: Lần nào lụt to ấy các bác có nhận được thông tin không? Trong 3 năm vừa rồi cứ lần nào mà lũ về hoặc là bão về là ngập lụt của xã mình này thì trước đó các bác có nhận được thông tin không ạ?

Đ: Thường thì chưa ngập thì chưa có mô con nợ, chỉ có sau bão rồi lúc đó mới có cái thông tin chứ đầu tiên lo ứng phó chứ chưa có cái thông tin đâu. Thông tin chỉ có ví dụ như là cái bão 14 này là có thông tin trên tivi rồi, nói chung loa đài chi luôn luôn dưới thôn á nhắc nhở đề phòng tránh

H: Để phòng tránh giống bão, nhưng mà ví dụ ngập lụt thì trước khi ngập lụt có thông báo với bà con là có thể cần tới?

Đ: Cái đó không đều được chỉ, ở đó là chỉ nghe trên ti vi ví dụ như các cái trạm bên thủy đo về là họ thông báo thôi chứ không đều như ví dụ như Hương Cẩm, Hương Khê mực nước cao bao nhiêu đấy thì cái đó họ thông báo trên tivi thì nhà bác ở đây cũng đã tiếp nhận được rồi

H: vâng, nghĩa là các cái trạm họ báo là mực nước đã lên cao, có thể là bà con rất có nguy cơ lụt thì họ cũng đã có thông báo trên ti vi, đài của huyện ạ?

Đ: Vâng có

H: Đài của tỉnh chứ đúng không ạ?

Đ: Nói chung là tỉnh về huyện, huyện về xã

H: à, như vậy cháu hiểu là rất có thể tuần sau ngập lụt do cái mực nước ở các cái trạm báo về?

Đ: Họ báo trước một vài ngày

H: Báo trước 1 vài ngày bắt đầu bà con kê đồ lên?

Đ: Để biết, họ báo là bên thủy văn á, trạm thủy văn họ báo ví dụ như ở đây biết được cái vùng ở vùng trên là vùng sâu á, ngay cả mực nước ở trên kia mấy mươi mét rồi sau đó có 1 ngày, 2 ngày gì đó hẳn sẽ đổ về. Như vậy là để ứng phó cho dân á để dân biết, mà bây giờ dân cũng tỉnh lắm, họ biết chứ. Họ biết cái lượng mưa bão ở đây là ứng phó rồi, mà như vùng ở ngoài đê họ sống chung với lũ rồi bắt đầu chuẩn bị về. Lụt về là họ phải chuẩn bị lương thực, thực phẩm này rồi trâu bò bây giờ họ cũng xây nhà sau đê đưa hẳn lên chỗ đê, để ứng phó với cái thiên nhiên dừ

H: à, các bác cũng có nhận được các thông tin rồi thì lúc đấy mình dự trữ lương thực hoặc là mua rau cỏ, trâu bò thì gửi đi, mang lên trên đê cho nó cao?

Đ: Ngoài kia họ biết được rồi là họ vào trong những cái vùng cao trong đê này. Những cái thông tin ấy là họ sẽ cảnh báo biết rồi. mà đây hàng năm nói thật với con bắt đầu đến cái mùa ấy họ chuẩn bị rồi. Nói chung lương thực, thực phẩm chi là họ có thể say trước được rồi, chuẩn bị sẵn sàng rồi

H: Bây giờ người dân quen rồi đúng không ạ? Thường thực phẩm bà con hay chuẩn bị cái gì ạ?

Đ: thực phẩm bây giờ là.. ở nông nghiệp đây coi như là những vấn đề như là lạc trong nhà là khi nào cũng có, nếu mà thuận lợi đi chợ mua được cá mú chi nếu không cứ lạc cũng được, mắm, ruốc, chuối chan cả vườn cắt ra nấu ăn thế

H: Muối rồi là?

Đ: Muối mắm, cá khô, cái vấn đề chuẩn bị là thường mỳ tôm

H: có bao giờ ở đây mà mình thiếu cái nguồn thực phẩm này khi mùa mưa bão đến không bác?

Đ: Vẫn có chứ con, nếu mà kéo dài thì vẫn thiếu chứ

H: một lần lụt ở đây thì khoảng bao nhiêu ngày ạ?

Đ: Ở đây có khi đến chục ngày con ạ

H: Thế à bác?

Đ: trên chục ngày, có khi trên chục ngày. Ví dụ như cái đợt nước lên, nước xuống to rồi mà ngoài đê vẫn tiếp tục mưa thì nó vẫn lên, có khi mới dừng nó lại tiếp tục mưa nữa thì nó vẫn cứ dâng lên

H: Bác ơi cháu cảm ơn bác, cháu thu và ghi nhận được nhiều cái ý kiến, thông tin của bác rồi, rất là cảm ơn bác

KẾT THÚC PHÒNG VẤN!